

Møde i det udenrigspolitiske
nævn mandag den 21. marts 1949 kl. 14.

Til stede var:

Formanden: Folketingsmand Bomholt

Statsministeren

Udenrigsministeren

Forsvarsministeren

Folketingsmand Alsing Andersen

" Gustav Pedersen

" Frode Jakobsen

Landstingsmand Ernst Christiansen

" Steincke

" Hans Hansen

Folketingsmand Edvard Sørensen

" Jørgen Gram

" Thorkil Kristensen

Landstingsmand Harald Petersen

" Stensballe

Folketingsmand Ole Bjørn Kraft

" Jørgen Jørgensen

Landstingsmedl. Ingeborg Refslund
 Thomsen

Folketingsmand Viggo Starcke.

Fra Udenrigsministeriet:

Direktøren

Minister Hvass

Kontorchef Melchior

Sekretæren: Fuldm. Schram-Nielsen.

Udenrigsministeren indledte med
 at henvise til den skriftlige redegø-
 relse, der var blevet tilstillet med-
 lemmerne vedrørende bestræbelserne for

at skabe et forenet Europa.

Det møde, der nu skulle finde sted i London, ville omfatte repræsentanter for alle de lande, der interesserede sig for et forenet Europa bl.a. Danmark, Norge og Sverige. Oprindeligt havde det været tanken, at de pågældende lande skulle have ladet sig repræsentere af udenrigsministrene, men dette kunne ikke lade sig gøre nu, da undertegnelsen af Atlantpagten præliminært var fastsat til den 4. april. Under disse omstændigheder havde England henstillet, at de i betragtning kommende lande lod sig repræsentere af vedkommende landes ambassadører i London samt en juridisk sagkyndig. Vore repræsentanter ville herefter blive ambassadøren, lensgreve Reventlow og professor dr. jur. Max Sørensen.

Efter den foreløbige plan ville der i April finde et møde om Europarådet sted mellem udenrigsministrene, men det nøjere tidspunkt var endnu ikke fastsat, idet man måtte tage hensyn til, at De Forenede Nationers plenarforsamling trådte sammen umiddelbart efter den 4. april.

Udenrigsministeren gik herefter over til at redegøre for sine forhandlinger i Washington vedrørende Atlantpagten.

Sammen med ambassadør Kauffmann og minister Hvass havde udenrigs-

ministeren haft en række samtaler med Mr. Acheson og en række højere embedsmænd. Resultatet af disse samtaler kunne sammenfattes således:

Den nordatlantiske traktat var stillet i direkte afhængighedsforhold af De forenede Nationers pagt, idet sikkerhedsrådet skulle underrettes om de skridt, der måtte blive taget til afværgelse af et angreb. Det havde ikke kunnet overraske udenrigsministeren og ville ej heller kunne overraske nævnets medlemmer, at Mr. Acheson havde kunnet bekræfte, at traktatens formål var at bevare freden, og at den havde en rent defensiv karakter.

Udenrigsministeren havde benyttet lejligheden til at drøfte flere af pagtens bestemmelser med særlig henblik på Danmarks stilling. Ifølge art. 5 var et væbnet angreb mod en af deltagerne at betragte som et væbnet angreb mod alle, men det var overladt til de enkelte medlemmer at bestemme, hvilke skridt de ville tage, og der var ikke foreskrevet nogen pligt for det enkelte land til at erklære krig. Hvis der nu udbrød krig i Algier, var Danmark så forpligtet til at gå i krig?

Mr. Acheson havde hertil svaret på en måde, der lod forstå, at man ville betragte det som urimeligt, om et sådant angreb skulle bringe Danmark i krig.

Amerika ville naturligvis ikke blive forpligtet i højere grad ved

traktaten end de andre lande, men udenrigsministeren så traktaten som et udtryk for den politiske linie i Amerika, nemlig at U.S.A. ikke ville tolerere et angreb på de andre delta-gerlande og i tilfælde af et overfald på et af disse var beredt til at gå i krig. Heri lå traktatens store præven-tive værdi. I fremtiden måtte en angri-ber regne med, at et overfald på en af deltagerne ville medføre krig med U.S.A. Dette var en revolution indenfor den amerikanske udenrigspolitik. I den første verdenskrig kom Amerika først med til aller sidst, og i den anden verdenskrig varede det 2 år, før U.S.A. - direkte udfordret ved angrebet på Pearl Harbor - blev krigsførende.

Udenrigsministeren havde udtryk-ke ligt spurgt, om hele det danske monar-ki indbefattet Bornholm, Færøerne og Grønland omfattedes af den i traktaten indeholdte garanti, og havde fået dette spørgsmål besvaret ubetinget bekræftende.

At Amerika ikke kunne gå i krig uden kongressens samtykke var ikke noget specifikt for dette lands vedkom-mende. Tilsvarende forhold var hjemlet i den danske grundlovs § 18.

Udenrigsministeren havde rejst det spørgsmål, hvor lang tid man regne-de med, at de i traktaten foreskrevne konsultationer mellem deltagerne ville tage i tilfælde af et angreb. Var det et spørgsmål om 24 timer, eller måtte man regne med en længere periode ?

måtte betragtes som så alvorlige, at de nødvendiggjorde en krigserklæring. Man havde henvist til, at medens angrebet på Pearl Harbor i 1941 omgående havde medført krigstilstand, havde den omstændighed, at en amerikansk kanonbåd under krigen mellem Kina og Japan nogle år forinden var blevet bombarderet, kunnet ordnes på fredelig måde. Udenrigsministeren havde som yderligere eksempler anført, at amerikanske armerede handelsskibe under den anden verdenskrig havde beskydt tyske u-både, der havde angrebet dem, før U.S.A. var i krig med Tyskland.

Udenrigsministeren havde under samtalerne ^{anset} ~~udtalt~~, at det gjorde et uheldigt indtryk i Danmark, at visse amerikanske politikere havde udtalt, at den vesteuropæiske forsvarslinie ville blive ved Elben eller ved Rhinen, hvoraf fremgik, at Danmark ikke i så fald skulle forsvares. Fra amerikansk side havde man fremhævet, at der ingen bestemmelse var truffet i så henseende, og at de, der havde fremsat hertil sigtende udtalelser, var amatør-strateger. Udenrigsministeren tilføjede, at selv om endelig bestemmelse ikke var truffet, havde den amerikanske generalstab antagelig som alle andre generalstabe visse planer liggende parat for de enkelte tilfælde.

Under udenrigsministerens forhandlinger i Washington havde spørgsmålet om Grønlands stilling spillet en

fremtrædende rolle. Mr. Acheson havde bekræftet, at de amerikanske anlæg på Grønland alene var af en defensiv karakter og ikke skulle tjene som baser for angreb. Da udenrigsministeren havde udtalt, at han gik ud fra, at amerikanerne ikke ville blande sig i Grønlands administration, havde udenrigsminister Acheson svaret, at han var glad ved at kunne meddele, at denne opfattelse var rigtig. Ligeledes havde Acheson bekræftet, at der ikke ville finde en udvidelse af baserne sted, og at det amerikanske personel ville holde sig adskilt fra den indfødte befolkning og ikke ville forsøge at influere^{på} denne. Fra amerikansk side havde man nævnt, at Grønland, hvis Danmark sluttede sig til traktaten, ikke længere ville være et spørgsmål mellem De Forenede Stater og Danmark, men et almindeligt Atlanterhavsspørgsmål, som måtte drøftes og løses af de ved traktaten oprettede organer. Udenrigsministeren havde hertil sagt, at det var rigtigt, at traktaten ville kaste et nyt lys over forholdet mellem Danmark og Amerika, men den tosidede aftale af 9. april 1941 bestod dog stadig, og det spørgsmål var endnu ikke afgjort, hvorvidt man skulle søge den ophævet eller gennemføre et nyt arrangement indenfor traktatens rammer. Udenrigsministeren havde udtalt, at han gik ud fra, at Amerikas Forenede Stater ville

se på fremtidige danske ønskemål vedrørende Grønland med sympati, og havde fået dette bekræftet. Udenrigsministeren havde erindret om, at vi for længst kunne have bragt traktaten til ophør, fordi de nuværende farer, der tales om i artikel 10, tog sigte på krigen med Tyskland og ikke længere eksisterede. Fra dansk side var der i dette spørgsmål ^{videre} givet udtryk for stor tålmodighed. Dette erkendte man fra amerikansk side, og man havde udtalt sin taknemmelighed herover.

Udenrigsministeren gik herefter over til at redegøre for spørgsmålet om eventuel levering af dansk krigsmateriel fra U.S.A.

Som det var nævnets medlemmer bekendt, havde man i de militære ministerier opstillet en række lister over sådant materiel, som skønnedes absolut nødvendigt for forsvarets genopbygning indenfor et tidsrum af 1 år - for horens vedkommende 2 år. Disse lister var blevet overrakt de amerikanske myndigheder og havde gjort et godt indtryk.

Ved drøftelsen af dette spørgsmål i Washington var udenrigsministeren begyndt med at give en mere almindelig fremstilling af Danmarks situation. Under besættelsen havde tyskerne taget alt dansk krigsmateriel med undtagelse af de krigsskibe, der på den danske admirals ordre var blevet sænket. Ved kapitulationen fandtes der en del tysk infanterivåben og ^{en} del anti-luftskyts,

men dette var enten blevet ødelagt eller ^{ført} slæbt bort af de allierede styrker, og som følge heraf havde Danmark i 1945 praktisk talt intet forsvar. Den smule, vi havde, var dels de våben, der var benyttet af undergrundsbevægelsen, og som var blevet nedkastet fra britiske flyvemaskiner, dels det udstyr den danske brigade i Sverige havde modtaget fra dette land. / Man havde straks påbegyndt en reorganisation af det danske forsvar.

For det første havde man indført udskrivningsloven, ved hvilken 20.000 mand årlig indkaldtes; hvilket forholdsmæssigt svarede til 700.000 mand i U.S.A.

For det andet havde man vedtaget loven om hjemmeværnet, der tog sigte på at organisere et lokalt forsvar, der ialt beløb sig til 100.000 mand.

For det tredje havde man bygget torpedobåde og andre både på orlogsværftet.

For det fjerde havde man fra U.S.A. på yderst gode vilkår modtaget to større tyske torpedobåde, et depotskib og nogle mindre både.

For det femte havde man standset eksporten af håndskydevåben.

For det sjette havde man bestilt et stort antal rekylrifler hos Industrisyndikatet og endelig

for det syvende fremstillede hærens fabrikker så megen ammunition som

muligt.

Under bestræbelserne for at genopbygge det danske forsvar havde man samarbejdet med andre lande. Vi havde således købt to fregatter og en korvet samt nogle minestrygere fra Storbritannien og havde lejet tre undervandsbåde fra dette land. Vi havde købt eller lejet udstyr fra Storbritannien til den danske brigade i Tyskland og købt træningsflyvemaskiner i England, ligesom vi for tiden forhandlede om køb af moderne jagere fra dette land. Endelig havde man med Norge fået gennemført et arrangement, hvorved nogle anti-luftskytsbatterier ville blive sendt til Danmark, mod at vi udleverede et par tyske kampekanoner. Sverige havde lovet midlertidigt at låne os et stort antal infanterivåben, og man havde i Sverige afgivet ordre på et antal moderne anti-luftskytskanoner.

Udenrigsministeren havde valgt den ovenfor refererede fremgangsmåde efter en samtale med den tidligere hollandske udenrigsminister van Kleffens, der selv havde opsøgt udenrigsministeren for at give ham det råd, at man fra dansk side gik frem efter følgende linie: først at nævne landets egne bestræbelser, derpå dets samarbejde med andre lande og først så nævne, hvad der manglede. Udenrigsministeren havde følt sig overbevist om, at

van Kleffens havde ret, bl.a. fordi dette stemte med den amerikanske opfattelse af det økonomiske samarbejde, der netop forudsatte, at de europæiske lande såvidt muligt hjalp sig selv og hverandre. Udenrigsministeren havde derfor sluttelig fremhævet, at hverken vore egne bestræbelser eller vort samarbejde med andre lande havde været tilstrækkeligt til at genopbygge et moderne og til danske forhold passende forsvar, og havde overfor såvel Mr. Acheson som de sagkyndige udtalt, at selvom man ikke kunne få alle de danske ønsker opfyldt straks, ville det dog have en beroligende indflydelse på den offentlige mening i Danmark, såfremt en del kunne leveres snarest. Overfor Mr. Acheson havde udenrigsministeren yderligere fremhævet, at den danske regering ville anse det for højst ulykkeligt, hvis en oprustning skulle medføre en nedsættelse af levestandarden eller en forringelse af de sociale forhold iøvrigt, hvilket Mr. Acheson fuldtud forstod, i hvilken forbindelse han havde tilføjet, at det heller ikke var den amerikanske regerings politik at tvinge ^{et} noget land til sådant.

I det første møde med de sagkyndige havde udenrigsministeren overrakt de danske specifikationer over det materiel, der ønskedes til hæren, flåden og luftvåbnet. I et senere møde havde han overrakt en liste over de tab, vi havde lidt, for derigennem at dokumentere, at

vi dog havde haft et vist forsvar. Naturligvis ønskede vi ikke at kopiere dette forsvar nu; vi ønskede tværtimod moderne våben.

Det amerikanske svar gik ud på, at man ikke kunne love noget med hensyn til levering af materiel, idet der ikke fandtes hjemmel-hverken i traktaten eller andetsteds-hertil. Det var imidlertid hensigten samtidig med, at traktaten blev forelagt senatet, i kongressen at forelægge et lovforslag om bemyndigelse til som gave eller mod betaling at overføre militærmateriel til fremmede lande. Beløbets størrelse var ikke specificeret, men i pressen havde der været talt om 1-2 milliarder i det første år.

Hvis lovforslaget blev gennemført, ville U.S.A. kunne begynde at sende våben i hvert fald nogle måneder efter. Danmark^{ville}/ikke blive stillet ringere end Norge med hensyn til våbenleverancer, blot fordi det ikke havde kunnet træffe sin beslutning samtidig med Norge. Fra amerikansk side havde man berørt spørgsmålet om, hvad Danmark kunne yde til gengæld for våbenleverancer.

Udenrigsministeren havde heroverfor svaret, at vi havde ingen som helst bestemte forestillinger herom, men at man havde tænkt sig muligheden af, at levering kunne finde sted på Marshall-betingelser, d.v.s. en større

del som gave og resten som langfristede lån.

Hertil havde man fra amerikansk side svaret, at der kun ville blive tale om gaver eller kontant betaling. Hvor meget kunne Danmark betale ?

Udenrigsministeren havde bemærket, at Danmark ingen dollars havde til rådighed. Dette tog man fra amerikansk side til efterretning og kommenterede ^{det} ikke. Det var udenrigsministerens indtryk, at hvis det gik efter den amerikanske regings ønske, ville Danmark ikke komme til at betale for materiel.

Fra amerikansk side havde man spurgt, om Danmark på finansloven havde bevilling til at afholde de udgifter, som ville blive en nødvendig følge af, at vi eventuelt fik det materiel, vi havde bedt om. Der kunne blive tale om pakhuse, genindkaldelser til træning med nye våben etc. Udenrigsministeren havde hertil ment at turde svare, at sådanne udgifter i danske kroner ville regeringen sørge for at få bevilling til at afholde. Fra amerikansk side havde man stillet forskellige spørgsmål om tekniske detaljer, som var blevet besvaret af generalmajor Førslev og kommandør Kjølsten, der begge ~~frityk~~ deltog i forhandlingerne. Under den afsluttende samtale med Mr. Acheson havde denne fremsat de udtalelser vedrørende Grønland, som udenrigsministeren just havde refereret. De spørgs-

om Grønland
mål, udenrigsministeren havde stillet,
var blevet forelagt Mr. Acheson på for-
hånd, således at han kunne forberede
sit svar.

Regeringen tænkte nu at
forelægge rigsdagen forslag til en
beslutning af følgende ordlyd:

"Rigsdagen meddeler sit samtykke
til, at regeringen på Danmarks vegne
undertegner og til sin tid ratificerer
en Nordatlantisk Traktat, til hvilken
befuldmægtigede for Amerikas Forenede
Stater, Belgien, Canada, Frankrig,
Luxembourg, Nederlandene, Norge og
Storbritannien har udarbejdet omstående
forslag."

Den almindelige fremgangsmåde
var den, at en overenskomst først blev
underskrevet, og at man derpå forelagde
rigsdagen overenskomsten til godken-
delse eller forkastelse. Det foreliggen-
de tilfælde var dog ikke enestående.
Overenskomsten med Norge om Grønland
af 1924 var ikke blevet underskrevet,
før rigsdagens samtykke var indhentet,
men sammenligningen var dog ikke helt
nøjagtig, idet Grønlandsoverenskomsten
ikke skulle ratificeres.

Den nordatlantiske traktat
tænkes underskrevet den 4. april af de
syv oprindelige lande samt Danmark og
Norge og skulle så senere ratificeres.
Spørgsmålet var nu, om man kun skulle
bede rigsdagen om bemyndigelse til at
underskrive og så senere eventuelt om
2-3 måneder forelægge spørgsmålet om
ratifikationen. Herved ville man holde
et tidsrum åbent til agitation mod At-
lantpagten, og det var derfor mest for-
målstjenligt, at rigsdagen afgjorde

begge spørgsmål på en gang, så meget desto mere, som den rigsdag, som havde givet sit samtykke til underskrivelsen, formentlig også ville give det til ratifikation. Udenrigsministeren ønskede dog hertil at bemærke, at det var tænkeligt, at teksten ville blive forandret på mindre væsentlige punkter. ^{Sandsynligt} ~~Det var~~ ~~var det vel ikke~~ ~~Sandsynligt~~, da den var blevet godkendt såvel af de delegerede fra de oprindelige lande som af senatets udenrigskomite, men det kunne tænkes, at der fremkom forslag til en bedre formulering. Hvis dette var tilfældet, ville regeringen forhandle med partierne for derigennem at få afgjort, om ændringerne betragtedes som så vigtige, at det måtte forelægges rigsdagen.

Iøvrigt ville udenrigsministeren bemærke, at det ikke var regeringens hensigt at deponere ratifikationsinstrumentet, før i hvert fald U.S.A. og formentlig også de 6 øvrige oprindelige lande havde deponeret deres ratifikationsinstrumenter. Dette kunne være 2-3 måneder og for enkeltes vedkommende måske endda længere.

Formanden fastsatte, at nævnets drøftelser først burde omfatte spørgsmålet om den formelle fremgangsmåde.

Edvard Sørensen takkede udenrigsministeren for den fremsatte redegørelse og regeringen for den stilling, den havde taget. Han fandt det rimeligt, at rigsdagen tog stilling til

såvel underskrift som ratifikation på en gang.

Kraft fremhævede, at det var heldigt, at udenrigsministeren havde fløjet frem og tilbage over Atlanten og derved havde fremskyndet sagen. Det konservative Parti var rede til at give regeringen den ønskede bemyndigelse.

Jørgen Jørgensen ville ikke tage stilling til spørgsmålet om fremgangsmåden, men fastslog, at Danmark i hvert fald ikke burde ratificere før U.S.A.

Statsministeren indskød, at udenrigsministeren ved forelæggelsen i rigsdagen ville anføre, at ratifikation først ville finde sted, når de oprindelige lande havde deponeret.

Bomholt udtalte, at forslag, som det foreliggende, kunne undergives én eller to behandlinger; hvis man valgte to behandlinger, ville det kunne henvises til et udvalg - formentlig et 15 mands udvalg - og i så fald skulle udenrigsministeren redegøre for det hele en gang til.

Udenrigsministeren indskød, at et sådant udvalg, ^{ikke ville} ikke ville have tilsvarende tavshedspligt. ^{Som resultat}

Bomholt foreslog herefter, at man kun tog én behandling.

Alsing Andersen bemærkede, at selv om der kun blev én behandling, kunne forhandlingen afbrydes og forslaget henvises til et udvalg.

Gustav Pedersen mente, at man foreløbig burde lægge an på én behandling.

Edvard Sørensen spurgte, om ikke formanden skulle stille forslag om, hvor mange behandlinger forslaget skulle undergives.

Bomholt svarede bekræftende og udtalte henvendt til Starcke, at dennes forslag om folkeafstemning ville blive ^{sat} ~~behandlet~~ under drøftelse samtidig.

Kraft anførte, at han ville henstille til regeringens overvejelse, om det nu også var klogt at nøjes med én behandling. Ved at gennemføre forslaget for hurtigt og uden udvalgsbehandling kunne man give anledning til falsk propaganda.

Jørgen Jørgensen gik også ind for, at forslaget henvistes til et udvalg i folketinget og anførte, at udenrigsministeren jo ikke behøvede at give udvalget andre oplysninger end dem, han anså det for rigtigt at give. Dertil kom, at et sådant udvalg ville få omtrent de samme medlemmer som det udenrigspolitiske nævn.

Statsministeren udtalte, at han havde overvejet Krafts forslag. Forudsætningen for at gennemføre én behandling måtte være, at alle partierne var enige derom. Der var i høj grad grund til at imødekomme Krafts forslag, så meget desto mere, som der udover den af Kraft anvendte argumentation kunne anføres, at det kunne tænkes, at "for-

nødtvungne"delegationer ville rette henvendelse til rigsdagen, og i så fald var det nyttigt, at de fik lejlighed hertil. Statsministeren ønskede at give nævnet følgende meget fortrolige oplysning: Fra politiet havde han fået at vide, at der onsdag kl. 16.30 skulle finde en stor kommunistisk demonstration sted ved Christiansborg. Der omdeltes cirkulærer på alle arbejdspladser herom og om eventuel arbejdsstandsning.

Yderligere meddelte statsministeren, at Danmarks fredsråd ville afholde en demonstration på samme tidspunkt. Fredsrådet var bekymret over at komme i samme båd som kommunisterne, og statsministeren havde derfor henstillet, at det eventuelt aflyste demonstrationen. Hvorvidt denne henstilling ville blive imødekommet, vidstes ikke. Statsministeren tilføjede, at det kunne være nyttigt, om nævnets medlemmer antydede overfor pressen, at der gik rygter om den påtænkte kommunistiske demonstration, ^{når de blot undlod} ~~at afholde en demonstration~~ at anføre, at statsministeren havde sin viden fra politiet.

Starcke måtte holde for, at det danske folk skulle spørges, ellers kunne man ikke være sikker på at have folket med sig. Han ville i hvert fald foreslå to behandlinger samt udvalgsbehandling.

Gustav Pedersen mente ikke, at der i rigsdagen var ønske om at trække

sagen i langdrag. To behandlinger kunne gennemføres hurtigt efter hinanden.

Thorkil Kristensen var enig med Kraft og støttede forslaget om to behandlinger samt udvalgsbehandling. Han forstod ikke, at et folketingsudvalg ikke havde tavshedspligt. Udenrigsministeren måtte vel i givet fald kunne bestemme, at de oplysninger, han gav, skulle holdes hemmelige.

Bomholt udtalte, at han efter 20 års [stillede sig noget skeptisk med hensyn til rigsdagsudvalgs tavshed. Han forstod, at der var fremherskende stemning for to behandlinger i folketinget, og ville rette sig derefter.

Jørgen Jørgensen udtalte, at efter at den beslutning var blevet truffet, at udenrigsministeren skulle rejse til Washington, var Danmark i og for sig bundet, og det var derfor formålsløst at drøfte sagens realitet. Taleren refererede til de spørgsmål, han tidligere havde stillet udenrigsministeren vedrørende Danmarks eventuelle pligt til at spærre bæltene, og spurgte, om dette problem havde været genstand for drøftelse med Sverige. Bestemmelserne i traktatudkastets art. 5 var meget usikre. På den ene side var det en fordel, at Danmark ikke var ubetinget pligtig til at gå i krig, på den anden side var det lidet betryggende, at Amerika ikke var forpligtet til at føre krig, hvis Danmark blev angrebet. Det var derfor ikke

...20 års [parlamentarisk erfaring ?]

...at drøfte sagens realitet.

klart, hvor vidtgående garantien var.

Det var såre betænkeligt at slutte en sådan traktat for et tidsrum af 20 år. Erfaringen havde vist, at de politiske konstellationer hurtigt skiftede. Tyskland, der for få år siden havde sluttet pagt med Rusland, var nu forbundet med vestmagterne.

Det var yderligere betænkeligt, at en afgørelse af, hvorvidt Danmark skulle gå i krig eller ej, ville blive truffet i forsvarskomiteén, idet man kunne gå ud fra, at stormagtsinteresserne ville være afgørende der. Taleren mente, at Danmark havde forspildt de muligheder, det havde haft, for at få en særlig stilling indenfor pagten under henvisning til den særlige risiko, vi løb ved at have amerikanske baser på Grønland.

Taleren konstaterede, at der ikke forelå noget definitivt tilsagn om våbenleverancer fra Amerikas forenede Stater og jävnførte den^{ne} omstændighed med det forhold, at de nordiske forhandlinger netop brød sammen på spørgsmålet om våbenleverancer.

Jørgen Jørgensen fandt det yderligere betænkeligt, at Danmark ville komme til at bære så store omkostninger, som eventuelt ville blive følgen af de påtænkte våbenleverancer fra U.S.A.

Taleren sluttede med at udtale, at spørgsmålet jo var afgjort på forhånd, og at han derfor ^{ikke} ønskede at fortsætte sin argumentation, men han ønskede at fastslå, at han ikke havde noget med-

ansvar for afgørelsen.

Starcke var enig med Jørgen Jørgensen i, at det på samme tid kunne være en fordel og en ulykke for Danmark, at hvert land selv bestemte, om det ville gå i krig eller ej. Det ville være af stor værdi, hvis pagtens forpligtelser blev klart afgrænset.

Taleren havde ikke forstået, om udenrigsministeren under sit ophold i Washington havde procederet stærkt på det forhold, at Danmark løb en risiko på grund af baserne på Grønland, og at dette burde give Danmark en favør. Taleren var klar over, at den hjælp, Danmark kunne få indenfor de nærmeste år, ville være meget ringe. Han havde med glæde bemærket Udenrigsministerens udtalelse om Bornholm. Bornholms sikkerhed beroede dog væsentligst på, at Rusland ikke var interesseret i at drive Sverige ind i Atlantpagten. Taleren ønskede at spørge, om Udenrigsministeren kunne afkræfte den i Professor Wiet^h-Knudsens pjese om Atlanterhavsskandinavismen indeholdte argumentation. Starcke var enig med Jørgen Jørgensen i, at spørgsmålet om bælteerne var af den største interesse.

Gustav Pedersen imødegik Jørgen Jørgensens bemærkning om de skiftende politiske konstellationer, idet han fremhævede, at det kun var mellem diktatorlande, at alliancerne skiftede. Vi knyttedes nu til de demokratiske lande, mellem hvilke der ingen forskydninger

havde været i lange tider.

Kraft spurgte, om ikke den risi-
ko, Danmark løb ved at have amerikan-
ske baser på Grønland, kunne medføre,
at vi hurtigere end andre lande fik
våben. Kun Danmark havde accepteret
at stille baser til rådighed.

Udenrigsministeren udtalte hen-
vendt til Jørgen Jørgensen, at der
ikke i Atlantpagten var foreskrevet
noget om, at Danmark skulle spærre
balterne. Udenrigsministeren havde
tænkt sig, at de amerikanske forhand-
~~linger~~ lere ville have rejst spørgs-
målet, men de ~~gjorde det ikke~~ havde ikke gjort det. Na-
turligvis kunne man ikke nu sige,
hvad senere drøftelser i forsvars-
komitéen kunne føre til. I første
omgang ville man sikkert indskrænke
sig til at drøfte en systematisk
fordeling af våbenproduktionen, men
senere ville formentlig strategiske
planer også blive sat under debat.
Danmark havde med de fire andre nor-
diske lande en aftale om ensartede
neutralitetsregler fra 1938, og hvis
Danmark ^{skulle} foretage sig noget i strid her-
med, måtte man først forhandle med
disse lande. Udenrigsministeren men-
te ikke, at kun stormagtsinteresser
ville gøre sig gældende i forsvars-
komitéen, hvis flertal jo ville ud-
gøres af de mindre lande.

Det var rigtigt, at Danmark ikke havde fået tilsagn om våben, men det havde heller intet andet land. U.S.A. kunne ikke levere våben, før kongressen havde vedtaget en lov derom. Men hvis dette fandt sted, ville danske ønsker utvivlsomt blive behandlet i et gunstigt lys.

Hvad angik spørgsmålet om tilsagn vedrørende Grønland refererede Udenrigsministeren til, hvad han tidligere i nævnsmødet havde anført. Henvendt til Kraft udtalte Udenrigsministeren, at han ikke mente, at argumentet om Grønland kunne skaffe os hurtigere og bedre våben end andre lande. Da Udenrigsministeren for et års tid siden havde drøftet våbenspørgsmålet med den herværende amerikanske ambassadør, havde han på dennes henstilling givet tilsagn om, at Grønlandstraktaten ikke ville blive opsagt, så længe *de to bånd* forhandlingerne stod på, men desuagtet havde Danmark ingen våben fået.

Henvendt til Starcke udtalte Udenrigsministeren, at han var enig i, at det havde været ønskeligt, hvis man kunne have fået en nøjere afgrænset garanti end den, der lå i traktatens art. 5, men Danmark havde ikke haft nogen indflydelse på bestemmelsens formulering. Den virkelige garanti lå imidlertid i den omstændighed, at U.S.A. klart havde tilkendegivet det som sin politik, at det ikke ville tolerere overfald på de øvrige deltagerlande. I andre lande ikke mindst og U.S.A. og England betragtede man pagten som et skridt til sikring af

freden.

Starcke takkede udenrigsministeren for hans svar men fremhævede, at han stadig ikke var på det rene med, i hvilket omfang udenrigsministeren havde forsøgt at anvende Grønlandsargumentet til at opnå faktiske fordele for Danmark. Ligeledes ønskede taleren svar på sit spørgsmål om Wiet Knudsen pjecen.

Frode Jakobsen fremhævede, at udenrigsministeren dog havde opnået visse tilsagn med hensyn til Grønland; men lå forholdet ikke således, at der stadig ville være lejlighed til at fremhæve argumentet om baserne ?

Jørgen Jørgensen fandt det mere og mere betænkeligt, at Danmark sluttede sig til Atlanterhavsunionen, ikke mindst da spørgsmålet om bølterne ikke var drøftet med Sverige. Vi gik ind i unionen med lukkede øjne. Han betragtede det som en konstruktion at sammenholde den Nordatlantiske Traktat med De Forenede Nationers pagt. Ved traktaten sluttede den ene halvdel af verden sig sammen med den anden, og dette var lidet stemmende med ånden i pagten.

Starcke indskød en bemærkning om, hvorvidt man i rigsdagsbeslutningen burde indføre en paragraf gående ud på, at beslutningen kun gjaldt, hvis teksten ikke forandrede.

Statsministeren udtalte henvendt til Jørgen Jørgensen, at Danmark ikke

- 23 -

gik ind i Atlanterhavsunionen med lukkede øjne. Det var ikke med særlig glæde, at Danmark tiltrådte traktaten, men der fandtes intet andet valg. Efter at den fælles skandinaviske linie var brudt sammen, og efter at ingen ansvarlig svensk partiformand ville tilråde sin regering en militæralliance med Danmark, stod kun Atlanterhavsunionen tilbage.

Den svenske statsminister havde underhånden sagt til statsministeren, at også ud fra et svensk synspunkt var det bedst, at Danmark gik ind i Atlanterhavsunionen. Intet andet demokratisk dansk parti ville i den foreliggende situation turde tage ansvaret for, at vi sagde nej til den amerikanske henvendelse. Spørgsmålet om bæltene havde ~~undgået~~ været berørt over for den svenske socialminister Gustav Möller, til hvem statsministeren havde sagt, at når Danmark og Norge havde tilsluttet sig den Nordatlantiske Traktat, burde de tre skandinaviske lande igen drøfte et fælles skandinavisk samarbejde på forsvarsområdet, ikke mindst vedrørende efterretningsvesenet. Statsministeren var ikke uenig med Jørgen Jørgensen i, at traktaten måske ikke var i overensstemmelse med den ånd, hvori De Forenede Nationer var blevet stiftet, men nødvendiggjort derved, ~~med hensyn til~~ at Sovjetrusland havde overmandet det ene

land efter det andet, sidst Tseko-slovakiet, og havde skabt Østblokken.

Gram spurgte, om der ikke kunne gøres et eller andet for at undgå, at Danmark helt og holdent overlod forsvaret af Grønland til U.S.A.

Kraft udtalte sig i tilslutning til de bemærkninger, Statsministeren havde henvendt til Jørgen Jørgensen, at selv de, der ikke hilste den udvej, vi stod overfor, med glæde, måtte kunne indse, hvor meget frygteligere det ville være, hvis vi stod helt isoleret uden muligheder for at bygge vort forsvar op, og dermed på forhånd var afskåret fra muligheden for nogensinde at samarbejde med Sverige. Det var naturligt at pege på, at Rusland havde ansvaret for, at de små lande ikke længere turde have tillid til De Forenede Nationers pagts sikkerhedsbestemmelser.

Kraft udtalte sig tilfredshed med statsministerens bemærkninger om en genoptagelse af de skandinaviske drøftelser. Såfremt alle tre lande kom i krig, var det dog naturligt, at de forsvarede sig i fællesskab.

Udenrigsministeren var enig med Frode Jakobsen i, at Danmark også i fremtiden kunne benytte argumentet om baserne på Grønland, men han mente ikke, at det kunne benyttes til at fremskynde våbenleverancerne. Hvad det angik at opnå konkrete for-

dele, var forholdet det, at udenrigsministeren ikke havde haft bemyndigelse til at fremsætte bestemte ønsker, men han forstod, at sådanne ønsker ville blive mødt med forståelse. To af de mest fremragende svenske diplomater, udenrigsministeren kendte, havde tilkendegivet, at de fandt det rigtigst, at Danmark sluttede sig til den Nordatlantiske Traktat ikke alene ud fra et dansk synspunkt, men også fra et svensk.

Henvendt til Starcke udtalte udenrigsministeren, at han havde læst Wiet-Knudsens pjece, men at han ikke havde enkelthederne præsent.

Forsvarsministeren udtalte henvendt til Kraft, at han i tilslutning til det af statsministeren oplyste kunne sige, at der på visse militære områder fandt samarbejde sted med Sverige for nærværende. Dette kunne fortsættes og udvikles, hvis der blot ville være ro om spørgsmålet, navnlig i pressen, idet Sveriges stilling ellers ville blive vanskeligjort.

Henvendt til Gram udtalte Forsvarsministeren, at Danmark havde foretaget visse undersøgelser med henblik på muligheden af at overtage bevogtningen af Grønland, men de indtil nu foreliggende oplysninger gik ud på, at opgaven var så stor, at dette var udelukket, når Danmark samtidig skulle opbygge sit forsvar.

Statsministeren indskød, at vi havde en marinestation på Grønland.

Forsvarsministeren udtalte henvendt til Jørgen Jørgensen, at problemet om stræderne havde to sider. For det første gennemførelsen af visse bevogtningsforanstaltninger, der skulle tjene til sikkerhed mod en overrumpling syd fra - og her var det ikke udelukket, at Sverige ville være med - for det andet spørgsmålet om i tilfælde af krig at spærre bælteerne, således som man havde gjort under de to verdenskrige. Sverige havde dog ikke foretaget tilsvarende spærring, for så vidt angik den svenske del af Øresund; såfremt dette blev tilfældet også under en fremtidig krig, kunne der derved hidføres en afspænding, der kunne blive til gavn for Danmark. Det ville være højst uheldigt, såfremt Folketinget drøftede dette spørgsmål.

Kraft spurgte, hvorfor Danmark først ville ratificere, når de oprindelige magter havde gjort det.

Statsministeren svarede, at pagten

dog ikke ville træde i kraft før dette tidspunkt.

Kraft udtalte, at offentligheden var alt for lidt orienteret om planerne om oprettelsen af et Europa-råd. Antagelig ville rigsdagen komme til at vælge repræsentanter til et sådant råd, og det var derfor af stor vigtighed, at offentligheden blev orienteret. Det konservative parti havde overvejet at stille en forespørgsøl i folketinget til regeringen om dette emne, men ville ikke stille sådant forslag, med mindre regeringen var rede til at besvare det.

Det ville være urigtigt af regeringen at lade sig repræsentere ved de forestående møder uden nærmere at redegøre for sine hensigter.

Jørgen Jørgensen fremhævede, at såvel den europæiske union som Bryssel-lændene beskæftigede sig med etableringen af et forenet Europa. Efter planerne om dannelsen af et Europa-råd var blevet udformet af Bryssel-magterne, havde kun denne linie aktuel interesse.

Udenrigsministeren udtalte, at det møde, der skulle finde sted den 28.marts 1949 i London, kun var af orienterende karakter, og at regeringen ikke havde fundet det formålstjenligt at give nærmere underretning, før man havde et mere sikkert grundlag at gå ud fra. Mr. Churchill havde rettet en interpellation til Mr. Attlee, der havde indtaget en tilsvarende holdning og svaret, at spørgsmålet om Europas forening endnu

lå lidt usikkert. Det ville blive vanskeligt at nå et møde om dette emne, inden Udenrigsministeren rejste til Washington, og i betragtning af, at Udenrigsministrene for de fleste andre ~~af de~~ lande, der skulle deltage i undertegnelsen af den Nordatlantiske Traktat, ville være til stede i Washington, ville det være uheldigt, om Udenrigsministeren ikke også var der.

Bomholt udtalte, at det ville være ønskeligt at få en grundig drøftelse af dette spørgsmål i nævnet.

Kraft fremhævede sammenhængen mellem den europæiske unions og Bryselsmagternes bestræbelser. Den konference, unionen netop havde afholdt i Bryssel, ville komme til at præge drøftelserne i London. Han forstod godt, at Udenrigsministeren måtte have den ene sag fra hånden, før han kunne tage sig af den næste, men fandt det kedeligt, om rigsdagen blev hjemsendt uden at have drøftet spørgsmålet om det europæiske råd.

Thorkil Kristensen spurgte, om Udenrigsministeren kunne gøre nævnet bekendt med det foreliggende forslag til statutterne for Europa-rådet.

Udenrigsministeren lovede, at nævnets medlemmer skulle få tilsendt en oversættelse af udkastet.

Statsministeren spurgte, om partierne ville være indforstået med, at lovforlaget om brigaden fremsattes torsdag den 24. marts og henvises til første behandling fredag den 25.

(der rejstes ingen indvending herimod).
Statsministeren henstillede endeligt,
at nævnet's medlemmer om muligt drog
omsorg for, at pressemeddelelserne om
kommunistdemonstrationerne ikke kom
til at virke som reklame for ^{disse} ~~dem~~.

Mødet sluttede kl. 16,30.

Selmann 24/3

Sch 13/4 D.